HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA SVEZAK 168

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA SVEZAK 168

ISBN 978-953-154-111-4 ISSN 1330-0865

Urednik
Akademik Zvonimir Baletić

RAZRED ZA DRUŠTVENE ZNANOSTI

ADOLF DRAGIČEVIĆ 1924. – 2010.

ZAGREB, 2012.

SPOMENICA

posvećena

akademiku ADOLFU DRAGIČEVIĆU
(1924. – 2010.)

Sprovod u Zaostrogu, 22. srpnja 2010.
Akademik Tomislav Raukar
Prof. dr. Mladen Vedriš
Fra Hrvatin Gabrijel Jurišić
Don Josip Čorić

Komemoracija u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti,
12. listopada 2011.

Akademik Zvonimir Baletić
Dr. sc. Gordan Družić, član suradnik
Akademik Davorin Rudolf
Bibliogafija radova

SPROVOD U ZAOSTROGU

22. VII. 2010.

Akademik Tomislav Raukar, tajnik Razreda
za društvene znanosti

Poštovana obitelji Dragičević,

dopustite mi da se u ovom tužnom času, u ime Razreda za društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, u ime svih njegovih članova, pa i u moje osobno ime, barem s nekoliko skromnih riječi, oprostim od našega kolege, redovitoga člana, akademika Adolfa Dragičevića. Četvrt je stoljeća akademik Adolf Dragičević pripadao našemu Razredu kao njegov nerazdvojivi dio, najprije kao izvanredni član od godine 1986., a zatim kao redoviti član od godine 1991.

Opseg znanstvenog istraživanja Adolfa Dragičevića bio je iznimno širok, od političke ekonomije, preko ekonomske teorije, do povijesti socijalističke misli. Objavio je tri stotine znanstvenih radova, od knjiga i monografija, do studija i članaka, u kojima su se interdisciplinarno prožimala područja pojedinih društvenih znanosti, ekonomije, filozofije, sociologije i politologije. Zbog toga je za svoj rad bio nagrađivan, pa je 1977. dobio Nagradu grada Zagreba, a dva puta uglednu republičku nagradu Božidar Adžija, 1980. godine za djelo *Aktualna politička ekonomija,* a 1985. za knjigu *Kritika političke ekonomije.* Proučavao je razvoj i perspektive socijalizma, napose smjernice budućeg razvoja.

Na pragu novoga tisućljeća u središtu znanstvenog interesa akademika Adolfa Dragičevića bila su predviđanja o posljedicama mikro-elektroničke i biotehnološke revolucije na razvoj Svijeta i o mjestu Hrvatske u takvom razvoju. S tog je motrišta važna njegova knjiga *Svjetski izazov Hrvatskoj,* objavljena u Zagrebu 2005. Iznimno bogata sadržaja, s naslovima njezinih dijelova kao što su, primjerice *Svijet rada i svijet znanstvenoga komuniciranja, Zajedništvo globalno ujedinjenog čovječanstva* ili *Hrvatsko zaostajanje za svjetskim razvojem,* ta je knjiga upozorenje našoj sadašnjosti i odgovorni autorov pogled u budućnost.

U znanstvenoj baštini Razreda za društvene znanosti Hrvatske akademije takva razmišljanja akademika Adolfa Dragičevića čine dragocjenu sastavnicu. U toj baštini Adolf Dragičević ne ostaje samo zaslužnim proučavateljem političke ekonomije ili ekonomskih doktrina i brojnih drugih znanstvenih područja kojima je posvetio svoj život, nego pokraj svega toga i vizionarom budućnosti. Razred za društvene znanosti Hrvatske akademije zahvalan je svojemu članu, akademiku Adolfu Dragičeviću, na znanstvenoj poruci takva pogleda u razvoj Svijeta i Hrvatske.

Prof. dr. sc. Mladen Vedriš
Pravni fakultet Zagreb

Poštovana obitelji,

Uvaženi prijatelji i kolege akademika Adolfa Dragičevića

Trenutak ovakvog rastanka nikada se ne planira.

I nikada nije lagan. Zašto?

Jer, uvijek se opraštamo od osobe koja nam je bila i bliska i draga.

Ali, uz te ljudske i vrijedne osobine danas nam je u svijesti i puno više od toga.

Napustila nas je ne samo draga i bliska osoba.

Otišao je na vječni počinak čovjek od formata, kojim se istinski ponosi svaki narod kada se takav čovjek pojavi u vremenu i prostoru.

- *Čovjek koji je volio i branio svoju domovinu.*
- *Kada je kao tek stasali mladić otišao u rat protiv fažizma i okupacije.*
- *Kada se je burne '71. borio za hrvatske ideale, a isto tako i svoje prijatelje i kolege – profesore na fakultetu.*
- *Kada je ranih 90-tih godina dočekao samostalnu Republiku Hrvatsku,*

I kada je svojim znanstvenim i stručnim radom nastavio promicati ciljeve i ideale, koji su za domovinu i samostalnu državu bitan orijentir i budućnosti i opstojnosti.

Svoja je stajališta uvijek branio postojano i argumentirano.

Zato su ga kolege na fakultetu i poštovali i uvažavali. Birali su ga za svojeg dekana i dugogodišnjeg predstojnika *Katedre za političku ekonomiju,* predmeta kojeg je oblikovao i razvijao u skladu s vremenom i okolnostima u kojima smo živjeli.

Poštovana obitelji i prijatelji akademika Dragičevića,

Pamtit će se njegova djela, ne samo ona napisana, nego nadasve ona humana i ljudska, koja su bila dio osobe profesora Dragičevića.

Ova dva ljetna dana na fakultetu naši kolege profesori, mahom i studenti profesora Dragičevića, dijelili su svoje izuzetne uspomene na njegov pedagoški rad, sa sjećanjem na poticaje da ustraju u svojem znanstvenom radu.

Stoga, bit ću slobodan reći:

Malo je ljudi gdje se ljudske vrijednosti osobe i vrijednosti njihova djela tako blisko spajaju i bivaju jedno kao što je to svojim ukupnim životom potvrdio Ado Dragičević, profesor i akademik, vizionar i domoljub.

Slava mu, i bila mu laka ova gruda voljene hrvatske zemlje.

Fra Hrvatin Gabrijel Jurišić
Urednik Zbornika „Kačić“
Predsjedatelj koncelebrirane sv. Mise

Poslije čitanja *Poslanice Rimljanima, 14, 7-12, i Evanđelja po Mateju, 5, 1-12.* nastavio je:

Ožalošćena obitelji i rodbino, cijenjeni mještani i prijatelji!

Kroz povijest čovječanstva brojni su kraljevi i carevi, predsjednici republika i vlada, parlamenti i sabori donosili mnoge zakone, koji su trebali pomoći narodu da život bude bolji, utemeljen na istini, pravdi i poštenju. Uglavnom su pokušavali rješavati pitanja materijalnih dobara, ali su često to radili vrlo nepošteno i sebično.

Isus Krist dao je svoj proglas u glasovitom „Govoru na gori“ (Mt 5-7). Sad smo čuli glavni dio toga govora, tj. „Osam blaženstava“ (Mt 5, 1-12). Krist je na prvo mjesto stavio slavljenje Boga, duhovne vrijednosti i vječni život, ali nije zanemario ni zemaljski život, ni materijalna dobra. To su dva pristupa istom problemu. Ne uzeti u obzir bilo jednoga, bilo drugoga svakako je veliki promašaj, odnosno veliko zlo.

Stoga su se mudri ljudi kroz cijelu povijest čovječanstva trudili pronalaziti prava i dobra rješenja. Stari su davno ustvrdili: „Quidquid agis prudenter agas et respice finem – Štogod radiš razborito radi i misli na svršetak.“ Veliki mislilac Emanuel Kant veli: „Moralni zakon u nama i zvjezdano nebo nad nama svjedoče o Bogu Stvoritelju i Ocu.“ To su samo dva svjedočanstva mislilaca koji su se trudili spoznati smisao i svrhu ljudskoga života i tablicu pravih životnih vrjednota.

Naš dragi Adolf, sin ovoga biokovskog kamenjara i plavetnila jadranskoga mora, profesor na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i nekih drugih učilišta, redoviti član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, bio je ne samo pravnik, nego i znanstvenik koji je ozbiljno i istraživački gledao u XXI. stoljeće. U svojim znanstvenim raspravama, člancima

i knjigama pokušavao je pronalaziti rješenja za velika pitanja budućnosti čovječanstva. U razmišljanjima je htio vidjeti budućnost čovječanstva bez ratova, čovjeka koji ne će biti ni egoist ni materijalist, koji će više cijeniti duhovne vrjednote. Te će vrjednote „nadvladati" fiziku i materiju... U velikoj ljudskoj obitelji naroda i država Ado je tražio dolično mjesto za svoju domovinu Hrvatsku i svoj hrvatski narod.

Svi koji su pažljivo čitali njegova djela divili su se njegovoj brizi za čovjeka, posebno čovjeka budućnosti. O tim temama ozbiljno s njim razgovarati bilo je divno. Stoga mogu reći da sam ga uvijek smatrao tražiteljem istine, pravde i mira. Kada takva razmišljanja budu obasjana još i svjetlom Evanđelja, svjetlom Kristova nauka, onda će čovječanstvo biti na pravom tragu jedinoga i ispravnog puta i smisla života...

Ado je odrastao u sjeni ove Crkve Sv. Marije i ovoga „Kačićeva samostana". Iako ga je životni put, kao i mnoge druge ljude, često vodio krivudavo, on nikada nije zanemario ni zaboravio svoje korijene. Ostao je povezan sa svojim rodnim Zaostrogom, s ovom Crkvom i ovim Samostanom. Evo samo nekoliko podataka koji svjedoče o njegovu stavu i odnosu prema njegovu rodnomu mjestu Zaostrogu, Kačićevu samostanu, Crkvi, knjižnici i fratrima.

Treba se sjetiti onoga strahovitog potresa, koji je pogodio Makarsko primorje u siječnju 1962. godine. Kad je Adolf čuo da neki predlažu kako bi bilo nemoguće i kako je nepotrebno obnavljati stari i od potresa urušeni Samostan u Zaostrogu i da bi bilo dosta sagraditi manju crkvu i župsku kuću, u kojoj bi stanovao župnik, kako je to i u drugim selima, on se je kao zaostroški intelektualac javio fra Jeronimu Lovriću, provincijalu, i predložio mu da bi želio s njim razgovarati o jednoj važnoj temi. U Splitu, u uredu provincijala, u dugom i otvorenom razgovoru rekao je da shvaća kako nema dovoljno sredstava za obnovu Samostana, ali ipak Franjevačka provincija Presvetoga Otkupitelja, koja se proteže od Neretve do Zrmanje, čiji članovi (preko 300) uspješno djeluju u domovini i u inozemstvu, ne bi smjela tako lako napustiti Samostan i Crkvu u Zaostrogu, nego ih treba prema mogućnostima obnavljati i malo po malo ipak konačno vratiti u pr-

votno stanje. U tomu presudnom času za sudbinu Samostana u Zaostrogu to je bio glas mudrosti, razboritosti i dobre volje.

Prvi znanstveni skup o Makarskom primorju, koji je održan 1969. godine u prigodi 500. obljetnice Samostana u Zaostrogu, kao i onaj 1986. u prigodi 100. obljetnice smrti fra Ivana Despota, Zaostržanina, nisu mogli proći bez Adina udjela. Osim toga sam je samostanskoj knjižnici darovao više stotina vrijednih knjiga.

Posebno se zauzeo, najprije kao član Inicijativnoga odbora, a kasnije i kao predsjednik Odbora HAZU za obilježavanje 300. obljetnice rođenja fra Andrije Kačića Miošića (1704.-2004.), da se taj jubilej dostojno obilježi. Uspješno je vodio Međunarodni simpozij u Palači HAZU u Zagrebu, zatim u Sinju, Makarskoj, Mostaru, Bristu i Zaostrogu. Osobito se je puno trudio oko zbornika *Fra Andrija Kačić Miošić i kultura njegova doba*, koji je s predavanjima sa simpozija HAZU objavila 2007. godine.

Planirao je izraditi portrete uglednih zaostroških fratara, ali je uspio ostvariti samo onaj fra Aleksandra Ribičića (+2005.).

To je samo nekoliko kamenčića u mozaiku Adinih veza s „Kačićevim samostanom", sa Starcem Milovanom i njegovim fratrima.

Dragi Ado, Tvoja je Danica u veljači ove godine napustila ovaj zemaljski život i, kako bi se izrazio Mak Dizdar, prešla preko rijeke, prešla na drugu obalu. Evo i Ti si brzo pošao za njom. Završilo je i njezino i Tvoje zemaljsko životno putovanje. Tebe koji si tragao za istinom, dobrom i mirom neka zajedno s Tvojom Danicom u sretnoj vječnosti dočeka i primi Gospodin Isus Krist, Bog i Čovjek, koji je za sebe ustvrdio: *„Ego sum Via, et Veritas, et Vita. Nemo venit ad Patrem, nisi per me - Ja sam Put, Istina i Život. Nitko ne dolazi k Ocu osim po meni"* (Iv 14, 6). Nadam se da si stigao in domum Patris ubi mansiones multae sunt - u kuću Nebeskoga Oca u kojoj ima mnogo stanova (usp. Iv 14, 2).

Čvrsto vjerujem da ćemo se i svi mi, koje si Ti danas ovdje okupio oko sebe, jednom, kako nas uči naša vjera, naći zajedno s Tobom „in visione beatifica - u blaženom gledanju" dobroga Boga, Oca i Prijatelja našega. A do toga trenutka počivaj u miru Božjemu. Amen.

Don Josip Čorić
Izvanredni profesor u mirovini
Katolički bogoslovni fakultet, Split

Dragi sinovi i snahe te rodbino pokojnoga Adolfa Dragičevića, dragi visoko poštovani nazočnici, i svi prijatelji dragog poznanika i prijatelja našeg ***visoko cijenjenog Ade.*** Dopustit ćete mi u mome nastupu ne govoriti visoko frizirane rečenice, a mogao bih, nego mi omogućite razgovarati s dičnim sinom ovog dijela hrvatskog podbiokovlja, čovjekom i prijateljem ***Adom Dragičevićem.***

Prijatelju dragi – Ado, prošlo je već ***38*** godina kada me je s tobom spojio ***serafski*** sin, koji te je, nadam se dočekao s onu stranu rijeke (Dizdar) kamo si prešao na blagdan sv. Ilije. Bio je naivan poput djeteta, a opet silno prodoran u istini, fra Aleksandar Ribičić, kojeg smo nazivali ***partizanom.*** Zna se zašto?! Bijahu to precrni dani, nadviti na žalost ne prvi put nad ***zemljom Hrvata,*** kada je perfidnim igrama tamnih sila tzv. oslobađajuće crvene ideologije, u svojoj jedinoj demo(n)kraciji, snagom kopita i 'oslobađanjem' zatvorima, ugušilo plemenite ideje ***Hrvatskog proljeća.*** Primio si me kao starog prijatelja, iako si znao da sam i ja pod istragom, i od onda teče naše prijateljstvo, koje nije počivalo na istim, partijskim ili drugim silama diktiranoj glazbi, nego *i na različitosti nota istine i pravde koje su tvorile skladnu harmoniju*. Nikada ne mogu zaboraviti kada sam na Pravnom fakultetu u Zagrebu polagao kod tebe ***'Političku ekonomiju'*** i kada si me ocijenio, zamolio sam te za jednu primjedbu: *'Druže profesore, ja vam puno stvari u ovoj vašoj materiji ne razumijem'*. ***'A što vi mislite da i ja sve razumijem?'*** Tu si mi postao velik, neodoljiv. I ne ćeš mi zamjeriti što ja ne ću govoriti o tvom znanstvenom, političkom, partizanskom i inom radu. Sav taj rad, gledajući tvoj prebogati životni put, može se izraziti rečenicom koja ti se toliko dopala kada sam je prvi put pred tobom izgovorio u prošlom stoljeću i tisućljeću, a ona je plod mudrosti portugalskog naroda: ***'Bog krivim crtama piše ravno!'***

Da nije tako kad i kako bismo se mogli upoznati, sprijateljiti, a iznad svega, u različitosti darova iz ruku Božjeg obilja ići, istom cilju, makar nerijetko, različitim putovima?! Bilo mi je drago osjetiti istinitost stare mudrosti: In necessariis unitas, in dubiis libertas, sed in omnibus caritas! U jednoj smo se stvari slagali i više nego 100%. To je kršćansko gledanje i ***ostvarenje obitelji***. Kao da te gledam dok svojoj životnoj suputnici i supatnici ***Danici*** s berekinskim osmijehom govoriš: *'Evo došao je moj doktor, svećenik da me ispovidi pa nas ostavi malo na miru!'* Kako li ga je ona odmah razumjela?! I zato nije čuditi se što u tolikim životnim borbama ovu bitku privremene odijeljenosti od najdražeg bića nije mogao podnijeti. Umirao je, najviše ***zbog svoje Danice***, uspravno. Nisam, prijatelju dragi, ovdje ***došao da te kanoniziram***. Mogli smo pričati o tolikim temama s različitih zrenika, osim jednog razdoblja tvog života. Neizravno sam zaključio koje je to razdoblje. Kada sam ti u žaru naših raspravljanja jednom primijetio da je tebi lako, jer si prije znanstvene karijere završio šumski fakultet, odgovorio si mi britko: *'Šuma, moj don Josipe, nikada nikoga nije odgojila osim šumske razbojnike i divlju zvjerad.'* Na sreću bilo smo samo nas dvojica dok si mi to govorio, a govorio si to u vremenu kada je bila dogma vječnog opstanka zemlje različitih naroda i narodnosti, rođenoj u Jajcu, a već 20 godina joj pjevamo opijelo. Ne će se valjda nitko uvrijediti kada konstatiram ono što su svi znali. U bratoubilačkoj mržnji koja je vladala ovim prostorima ne samo od ***1941. do 1945.*** i to među braćom po krvi i vjeri, veoma mlad si izgubio nogu. ***Fizički si hramao, prijatelju, ali zato si išao uspravno pred svim vjetrovima i olujama i nitko te nije mogao slomiti. Tu nije bilo hramanja.***

Nije ti plus u ***hrvatskom jalu*** što si na tolikim područjima ostavio duboke tragove talenata kojima te je Bog obdario. I zato će zloba i jal pokušati siktati otrovne strjelice nečovještva, no sjeti se riječi ***Bogočovjeka Isusa Krista*** iz njegova ***Govora na gori*** kada traži od nas da gradimo kuću na čvrstim temeljima i nitko je ne će srušiti. Sviđala mi se je tvoja otvorenost i hrabrost kada si me očinski upozoravao da ne govorim ***uvijek svu istinu***, jer tko istinu gudi gudalom ga po prstima biju, pogotovo pred zlim ljudima kojima je u rukama vlast, bilo da su ***crveni, bilo da su crni***. Složio si se

sa mnom kada sam ponavljao do beskraja onu Hermana Hessea: 'U zemlji slijepaca kandidat za kralja ne smije imati oči!', kao i s onom jezuitskom: *'I pakao je popločan dobrim, ali neostvarenim, odlukama!'* Budući da si o razdoblju svog života kada se normalno stvaraju i ostvaruju ideali šutio. Tko mi daje pravo da po njemu čeprkam?

Simpatično nas je bilo gledati kad bih došao koji dan na odmor kod franjevaca, kako kao

ranoranioci idemo po novine, a već smo imali koji sat rada iza leđa, dok je ovo pitomo mjesto, koje je dalo tolike velikane, uglavnom spavalo.

Dragi Tonči i Dražene, ***dragi Ado*** juniore, draga rodbino! Budite ponosni što ste imali takvog oca, koji je, kao svaki vrhunski intelektualac, tražeći ***Boga pa i lutajući***, čitavi svoj svjesni život posvetio čovjeku, posebno prognanom. ***Prihvaćao si, Ado, u našim raspravama, da bez Boga nema čovjeka.*** Kada se jednom otkriju svi dokumenti, posebno iz crnih godina gašenja Hrvatskog proljeća, vidjet će se što si učinio i želio učiniti, ali ti nije omogućeno, za progonjenoga, posebno nevinog hrvatskog čovjeka. Zato počivaj u miru, plemeniti borče, u ovom mirisu mediteranskih ugođaja, u zemlji Hrvata i majke Hrvatske domovine koju nisi nikada zatajio. I neka mi bude dopušteno završiti riječima ***prof. dr. Vicka Zaninovića*** nad grobom isto akademika ***Mate Hraste***, u ona olovna vremena, kada je javna pripadnost Crkvi bila dovoljna da ti se zatvore najvažnija vrata svake ljudske djelatnosti: *'Ado, dragi Ado, Bog ti dao vječni pokoj!'*.

KOMEMORACIJA
U HRVATSKOJ AKADEMIJI
ZNANOSTI I UMJETNOSTI

ZAGREB, 12. X. 2011.

Akademik Zvonimir Baletić

Poštovana obitelji akademika Dragičevića, poštovani članovi Akademije, poštovani prijatelji akademika Dragičevića, – danas smo se ovdje sastali da s dužnim pijetetom evociramo život i djelo Adolfa Dragičevića, profesora i intelektualca, javnog djelatnika i istaknutog borca za socijalnu pravdu i napredak, našeg kolege i prijatelja, uspomenu na kojeg ćemo sačuvati u trajnom sjećanju. Smrću Profesora Dragičevića hrvatska je akademska zajednica i intelektualna javnost izgubila jednog od svojih najaktivnijih članova.

Akademik Adolf Dragičević rodio se 7. kolovoza 1924. u Zaostrogu pokraj Makarske od oca Ante i majke Ane, rođ. Barbarić. Gimnaziju je upisao u Beogradu, a poslije izbijanja rata nastavio u Zagrebu, da bi se 1942. priključio partizanskom pokretu i postao oficir JNA. Međutim, poslije ranjavanja, već 1945. se demobilizirao kao ratni vojni invalid te završio gimnaziju u Splitu. Studij prava upisao je na Pravnom fakultetu u Zagrebu, a nastavio na Pravnom fakultetu u Beogradu, gdje je 1950. i diplomirao. Godine 1951. izabran je za asistenta na Katedri političke ekonomije na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje počinje istraživati i pisati o teorijskim pitanjima marksističke političke ekonomije, i prve rasprave objavljivati u časopisima. Doktorirao je 1956. na istom fakultetu s disertacijom «Potreban rad i višak rada» – kao kategorije klasnog društva i njihovo odumiranje u socijalizmu», kojom zacrtava svoju trajnu istraživačku orijentaciju prema teorijskim problemima odnosa, dinamike i vrijednosnih kriterija modernog društva, i započinje dugi niz komparativnih studija iz Marxove teorije vrijednosti i njezinih ideoloških implikacija za stvaranje novog socijalističkog društva, nasuprot apologetskih građanskih doktrina društvenog razvitka. Godine 1957/8. boravi u Engleskoj, gdje na Oksfordskom sveučilištu produbljuje komparativne studije socijalizma i priprema svoj habilitacijski rad, koji 1959. pod naslovom «Sistem i stavovi

sovjetske političke ekonomije» izlaže na Pravnom fakultetu u Zagrebu, distancirajući se od dogmatskih sovjetskih interpretacija Marxovih učenja. Slijedeće godine izabran je za docenta na Katedri političke ekonomije na istom fakultetu, gdje je 1966. izabran za izvanrednog profesora, a 1970. za redovitog profesora i predstojnika Katedre. Angažirao se i na osnivanju i radu Fakulteta političkih nauka u Zagrebu. Od 1958. do 1970. zauzima mjesto predstojnika Sveučilišne katedre za društveni razvoj i socijalističku izgradnju.

1960-ih i 1970-ih godina, uz intenzivnu znanstvenu i nastavnu aktivnost, Adolf Dragičević ulazi i u sferu aktivne praktične politike. Tako je od 1963. do 1967. zastupnik u Saboru SRH, a od 1968. do 1974. poslanik u Saveznoj skupštini SFRJ, gdje se angažira oko izgradnje novog ekonomskog i političkog sustava, posebno na izradi Ustava SFRJ iz 1963. i Ustava SFRJ iz 1974. Tijekom 1970-ih i 1980-ih godina predaje Političku ekonomiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, kao i na poslijediplomskim studijima na više fakulteta (u Zagrebu, Rijeci, Splitu i Osijeku). Potiče i suuređuje više znanstvenih biblioteka i edicija (*Naše teme, Svijet suvremene stvarnosti, Suvremena misao, Veliki mislioci, Novi svijet*, i dr.) a autor je i suradnik u više leksikografskih djela. Tako je proširio područje svoga znanstvenog bavljenja na povijest modernih ekonomskih doktrina, teoriju samoupravnog socijalizma i probleme ekonomske politike.

Adolf Dragičević objavio je više od dvadeset knjiga, od kojih su neke doživjele više izdanja. Među njima su dva ekonomska leksikona i jedna hrestomatija ekonomskih tekstova. Glavnina knjiga posvećena je sustavnom izlaganju ili razmatranju pojedinih važnih dijelova ili teorijskih aspekata političke ekonomije i u cijelosti daje produbljeni uvid i cjelovitu ocjenu marksističke političke ekonomije nasuprot drugih pristupa i shvaćanja. Tu opću sliku nadopunjava obradom pojedinih problema u brojnim esejima i člancima (više od 150 jedinica) kojima živost često daje komparativni i polemički diskurs prema drugim autorima. Posebno treba istaći vrijednost priloga u zbornicima i predgovora ili pogovora knjigama (21), s kojima je Dragičević popratio prijevode stranih knjiga, koje su se, često u njegovoj redakciji, pojavile u hrvatskom prijevodu. Treba posebno istaći

da je Dragičević bio jedan od najplodnijih suradnika u stručnim časopisima i sličnim glasilima. (*Naša stvarnost, Zbornik Pravnog fakulteta, Ekonomski pregled, Naše teme, Pregled, Politička misao, Gledišta, Socijalizam, Kulturni radnik, Naša zakonitost, Dometi, Dijalog, Suvremeni ekonomski problemi*, i druga). Bio je čest gost u javnim medijima preko komentara, intervjua, feljtona, prikaza.

Za svoj znanstveni rad Adolf Dragičević dobio je više priznanja i nagrada, među kojima se posebno ističu *Nagrada Grada Zagreba za znanstveni i pedagoški rad*, 1977.; *Republičke nagrade Božidar Adžija za objavljeno znanstveno djelo* u 1980. i 1985.; *Nagrada ZAVNOH-a za znanstveni rad* u 1990. U Hrvatsku akademiju znanosti i umjetnosti izabran je za izvanrednog člana 1986., a za redovitog člana 1991.godine.

Adolf Dragičević bio je vrlo plodan znanstveni pisac. Pisao je jednostavno, ne libeći se ni oštrih polemičkih tonova, i u javnosti su njegova djela nailazila na širok odjek. Posljednjih desetljeća života pretežno se posvetio istraživanju suvremenih faktora i procesa svjetskog razvoja, tražeći u njima potvrdu marksističkih vizija ostvarivanja novog ujedinjenog i slobodnog čovječanstva. Pri tome je primat dao istraživanju globalizacijskih procesa, prevladavanju nacionalnih ograničenja, a posebno razvoju mikroelektronike, kibernetike, biotehnologije, nanotehnologije, informacijskih znanosti – kao budućih tehnoloških osnova znanstvenog komunizma. Taj znanstveni komunizam, ili kako ga on naziva, kiberkomunizam, po njegovu uvjerenju, nužan je i nezaustavljiv ishod svakovrsnog revolucioniranja suvremenih procesa proizvodnje i života, u kojemu rad prestaje biti način eksploatacije, podjarmljivanja i otuđenja čovjeka kao slobodnog i samostvaralačkog bića. O tom dijelu znanstvenog rada akademika Dragičevića, nešto opširnije će govoriti dr. Gordan Družić njegov bliski suradnik posljednjih godina u Odsjeku za ekonomska istraživanja Akademije.

Na kraju bih naznačio neka razmatranja, koja su trajno zaokupljala akademika Dragičevića i prožimala sav njegov rad. Njegova vizija društvenog razvitka ostala je dosljedno marksistička, jer ljudsku bit i sudbinu čvrsto veže za razvoj proizvodne moći društva, njegovih proizvodnih snaga. Ljudski rad i kreativnost su po njemu u osnovi svega ljudskog napretka Na

mogući prigovor za tehnološki determinizam takve vizije, za zanemarivanje drugih dimenzija ljudskog društva, koje nisu sve usmjerene na opći napredak, kao što su želja za moći i dominacijom, egoizam, zavist, rušilačke strasti kao i neizvjesnost u ljudskom djelovanju, odgovor bi uvijek mogao biti, da iza svakog povijesnog zadatka, mora postojati pored materijalne osnove i organizirana volja i spremnost da se on ostvari. Veliki marksistički projekt povijesti, marksistički socijalizam, propao je pred našim očima. Dragičević je bio među prvima koji je najavio propast socijalizma (*Suton socijalizma*, 1988.) Kada u svojoj novoj knjizi *Marksizam i komunizam* (2010.), kaže «Novo i samo novo, neviđeno i neponovljivo, omogućava opstanak i prosperitet emancipiranoga *totalnog* čovjeka. Njegov nastup, život i razvoj osigurava jedino *predvodnička* znanost», ostavlja otvorenim pitanje može li znanost doista preuzeti na sebe takav zadatak, budući da se uvijek oslanja na poznato i ponovljivo, čak i onda kada teži novom i nepoznatom. Ako nas ovo pitanje ostavlja u neizvjesnosti, kao što je jamačno i akademika Dragičevića, to, naravno, nikako ne znači da je njegova plemenita briga kao znanstvenika i humanista za sudbinu čovječanstva zato manje poticajna, poželjna i legitimna.

Dr. sc. Gordan Družić, član suradnik

Akademik Adolf Dragičević ponekad je volio sam sebe nazivati futurologom. Opravdanja za ovakvo određenje ima sasvim dovoljno, jer se značajan dio njegovog iznimno velikog opusa odnosi na radove koji se bave budućnošću. Većina tih radova sažeti su u posljednje dvije knjige nedovršene trilogije koja je imala naslov *Znanstvena civilizacija*.

Prvu knjigu *Doba kiberkomunizma - Visoke tehnologije i društvene promjene* (Golden Marketing, Zagreb, 2003., 540 str.) napisao je zajedno sa sinom prof. dr. Draženom Dragičevićem. Ova knjiga trebala je raščistiti sporna pitanja, smjestiti Novo doba u kontekst povijesnog razvoja, prikazati trendove njegova utemeljenja i sagledati što je naša potreba i zadaća u sklopu toga svjetskog razvoja.

Aktualni prijelaz u tehnološki, gospodarski, politički i kulturni informacionalizam – društveni sustav utemeljen na mikroelektronici, mrežnoj organizaciji, kompjutorski integriranoj djelatnosti i internetskoj komunikaciji – prenosi težište na poslovanje podložno osobnim željama, hirovima i hobijima izbirljivih kupaca. Racionalno ustupa mjesto emocionalnom.

Tim epohalnim svjetskopovijesnim zaokretom zaokupljeno je ovo djelo. Autori polaze od uvjerenja da je afirmativni materijalistički pristup ovom novom totalitetu promijenjenog života i primjena dubinske holističko-ekološke znanstvene paradigme, jedini istraživački postupak kojim se može valjano osmisliti aktualno permanentno revolucioniranje i evolucijsko mijenjanje postmodernog društva.

Ocjenjujući dostignuća i izglede Hrvatske, pisci zaključuju:

«Hrvatska je među zemljama koje nisu stigle do vlastite proizvodnje visokih tehnologija. U skromnoj postindustrijskoj proizvodnji koristi se tuđim znanstveno-tehnološkim dostignućima i težište gospodarskog djelovanja tek počinje prenositi na proizvodnju ideja i znanja u transnacional-

nim tvrtkama s većim znanstvenim institutima. Malo je učinila i još manje postigla u debirokratizaciji svoga kastinskog društvenog ustroja. Među zemljama je u kojima je moć i uloga profesionalnih političara i državnih dužnosnika daleko ispred znanosti i znanja stručnjaka. Odatle i dolazi prijetnja još dramatičnijeg zaostajanja i siromašenja većine stanovništva. Zlo je još gore kada se uzme u obzir da se iz kvadrature toga začaranog kruga sputana znanost i obrazovanje ne mogu izvući učenjem od prošlosti. (str. 11).... Prvo što nam treba jest *regionalizacija* hrvatskog teritorija prema kriterijima i potrebama izgrađenog informacionalističkog društva. Za naše prilike, mogućnosti i potrebe optimalne su četiri velike regije, s po nešto više od milijun stanovnika, koje će u međusobnoj mrežnoj povezanosti biti nosioci hrvatskog znanstvenog, informatičkog, biotehnološkog i telekomunikacijskog napredovanja. (str. 466)... U izboru puta Hrvati će najviše postići budu li se pridržavali stare kineske poslovice da se «od trulog panja ne pravi skulptura» i uspiju li osporiti nezgodnu Hegelovu opasku da je narod «onaj dio društva koji ne zna što hoće».

U knjizi *Svjetski izazov Hrvatskoj - četiri velike izgubljene bitke*, dovoljne da se izgubi rat za opstanak (Razlog, Zagreb, 2005.) akademik Dragičević analizira započetu univerzalnu globalizaciju načina i odnosa proizvodnje materijalnoga, socijalnog, političkog i duhovnog života. Iz tog će procesa, prema Dragičevićevom mišljenju, obogaćeno isplivati i novi blistavi informacionalistički život proživljavati, te svoj identitet sačuvati, samo narodi koji i sami postanu globalni proizvođači postmodernih svjetskih proizvoda i samog oblika svjetskog internetiziranog komuniciranja. Polazeći od toga Dragičević smatra da je za to potrebna permanentna znanstveno-tehnološka i društvena revolucija, skupa s odgovarajućim radikalnim sistemskim evolucijskim promjenama.

Drugim riječima, bez neprekidne, svestrane i stalne temeljite revolucije, u novom postindustrijskom informacionalističkom svijetu niti jedan narod nema mogućnosti da se održi na životu. Prema tome, takvu mogućnost nema ni hrvatski narod. Alternativa je na samom početku trećeg milenija: ili se informatički i informacijski permanentno revolucionirati

i sistemski evolucijski mijenjati, ili beznadno stagnirati, sve razgrađivati i siromašenjem i zaostajanjem tragično odumirati i zauvijek nestati.

Akademik Adolf Dragičević, nepokolebljiva je uvjerenja da hrvatski narod može preživjeti aktualni svjetski informacionalistički prevrat i, štoviše, postati i sam – kao organizirana zajednica angažirani graditelj globalnog kibernetičkog prostora i njegove virtualne stvarnosti.

Ništa se u tom pogledu ne da parcijalno, izdvojeno, djelomično postići. Sama priroda novog informacionalističkog doba strogo nalaže da se revolucijom i evolucijom jednom zahvati – revolucionira i radikalno mijenja – sveukupnost novog zajedništva, totalitet informacionalističkog društva koji zahvaća: informatičku tehnologiju, mrežnu organizaciju, kompjutoriziranu proizvodnju, digitalnu komunikaciju, holističko obrazovanje, sistemsko znanje i znanost okrenutu budućnosti.

Po njegovu sudu, silni je promašaj već i sam pokušaj da se stabilizacija i prosperitet gospodarstva i društva ostvare uvođenjem čvrste valute i stabilnih cijena. Barem u tom pogledu prošlost pruža poruke da u određenim prilikama nestabilnost postaje nezamjenjiv faktor rasta i razvoja. Ali kako se god prilike slagale i mijenjale, uvijek ekonomski razvoj ostaje glavnom i najvažnijom funkcijom monetarne politike, tečaja i cijena. Neizvjesnost zna biti dobra vila ili zla maćeha, a na ekonomistima je i državnicima da potraže i primijene mjere koje će zlo suzbijati i dobro favorizirati. A to se može postići samo kada se primat dâ proizvodnji i njoj sve podredi, pa tako sve segmente i ekonomske politike.

Najveći je grijeh struktura, smatra akademik Dragičević njihov rušilački odnos prema naslijeđenim već dobrano transnacionaliziranim proizvodnim poduzećima i njihovim znanstvenim institutima. Što se s njima dogodilo u pretvorbi i privalizaciji – dobro je poznato. Glavno je ekonomsko pitanje sada: kako povratiti izgubljeno, kako hrvatsko gospodarstvo transnacionalizirati, formiranjem i stalnim unapređivanjem kritičkog broja velikih izvozno orijentiranih poduzeća – najprije u proizvodnji i plasmanu hrvatskih svjetskih proizvoda, a zatim u financijskom, trgovačkom i osiguravateljskom poslovanju diljem svijeta. To se po mišljenju autora ne može ostvariti bez aktivne uloge i stalne potpore velikih nacionalnih

banaka, a mi smo ih prodali strancima koje ne zanima hrvatska postindustrijska proizvodnja. Važno im je hrvatsko tržište za plasman njihovih svjetskih proizvoda a isto tako i hrvatske financije za rješavanje problema njihovih zemalja.

Bez velikih hrvatskih transnacionalnih poduzeća i bogatih hrvatskih nacionalnih banaka nema poželjnog napredovanja: visokog ekonomskog rasta, postmodernog privređivanja, dostojnog uključivanja u europske i svjetske globalizacijske procese, pune zaposlenosti stanovništva, visokog životnog standarda za sve i drugog napretka koji tek omogućava da i Hrvatska postane uzorna zemlja 21. stoljeća. Rješavanje ovog krucijalnog problema najpreči je, najveći i najsloženiji zadatak ovoga desetljeća. To je najzamršenija zagonetka hrvatskog opstanka i razvoja, toliko komplicirana i sudbonosna da joj hrvatski političari, političke stranke i državni dužnosnici ne žele ni ime čuti.

Unatoč tome, autor ne gubi nadu. On ukazuje kako se u tom beznađu jedini svijetli trag nazire u prihvaćanju aktualnog svjetskog izazova, a to znači u permanentnom *revolucioniranju* i *sistemskom* evolucijskom *mijenjanju* svega postojećeg. Moramo kao i razvijeniji narodi shvatiti da je sve što smo postigli i što nas okružuje, u punom smislu riječi *zastarjelo*. Samo se radikalnim tehnološkim, ekonomskim, društvenim, političkim i kulturnim mijenjanjem zbilje može biti angažirani sudionik i uspješni graditelj globalnog *informacionalističkog* napredovanja koje podliježe stalnim promjenama.

O akademiku Dragičeviću kao čovjeku i pedagogu možda najbolje govore brojni susreti s bivšim studentima kojima sam svjedočio, a koji su uvijek bili vrlo srdačni, topli i puni poštovanja prema njihovom profesoru.

Neka ostane vječni spomen na akademika Adolfa Dragičevića.

Akademik Davorin Rudolf

Poštovani članovi obitelji, uvaženi gospodine predsjedniče Akademije, prijatelji

Kada je akademik Adolf Dragičević preminuo u srpnju 2010. u splitskim novinama „Slobodnoj Dalmaciji" objavljeno je: „Umro je veliki znanstvenik jedne male zemlje!" U ovoj prigodnoj riječi, vremenski ograničenoj, govorit ću fragmentarno, kratko, rekao bih u tezama, o Adolfu Dragičeviću znanstveniku, sveučilišnome profesoru, članu Akademije i naposljetku o njemu kao čovjeku.

Dopustite mi da nas najprije podsjetim: kakav je trag ostavio u hrvatskim društvenim znanostima.

Poput filozofa, pjesnika, velikih državnika i političara znanstvenici imaju jedno oko više. Akademik Adolf Dragičević sjajan je primjer čovjeka koji je koristio taj veliki dar neba: promatrao je i proučavao daleku, drugu obalu, koja se obično vidi kao nekakva mistična mutna crta i upozoravao nas na taj naš fascinantni futur, što nas tamo čeka. Nije se pozivao na povijest, već na budućnost.

Pisao je:

„Današnji čovjek je pokorio i iscrpio cijeli planet jer su mu vrijednosti izrasle na materijalnome životu, društvu dobara, egoizmu stjecanja i posjedovanja. Novi čovjek će dobiti nove duhovne vrijednosti i ove ga materijalne neće interesirati". Najavljivao je novu blistavu i zastrašujuću budućnost. Eru robotičke revolucije, mikroelektronike, informatizacije i jedinstvenog kibernetičkog prostora, univerzalne, kako je volio kazati, virtualne stvarnosti. Sjećam se, jednom nam je u Razredu kazivao kako će se u mozak čovjeka sutrašnjice unijeti sićušan čip s kompletnom enciklopedijom ljudskih znanja.

Napisao je knjigu *Svjetski izazov Hrvatskoj* (Zagreb, 2005.) o četiri velike izgubljene bitke za sustavno revolucioniranje i evolucijsko razvijanje.

Istaknuo je:

„Bitku gubi hrvatsko gospodarstvo u borbi za svoju transnacionalizaciju, hrvatsko radništvo u borbi za svoju ljudsku emancipaciju, hrvatska znanost u borbi za svoju postmodernu transformaciju i hrvatski narod u borbi za svoju revolucionarnu demokraciju. Sasvim dovoljno da se izgubi rat za opstanak... Hrvatska se u postmodernom natjecanju ukopala u preživjele oblike života na periferiji postindustrijskog svijeta."

Tako je govorio Dragičević.

Marljiv i uporan, pronicljiv, sa sjajnim znanstvenim instinktom meni je posebice imponirao hrabrošću. Kad u onim našim olovnim vremenima nekadašnji partizanski časnik, zastupnik u Saboru i poslanik u jugoslavenskoj Saveznoj skupštini objavi 1988. knjigu *Suton socijalizma*" – ponovit ću naslov: *Suton socijalizma* - onda to nije bio samo izraz znanstvene slobode već i osobne hrabrosti.

Kakav je Adolf Dragičević bio kao profesor?

Na ispraćaju u Zaostrogu govorio je jedan od nekadašnjih studenata profesora Dragičevića. Ispričao je kako studirajući političku ekonomiju socijalizma nije mogao razjasniti ni shvatiti društveno vlasništvo bez jasnog vlasnika, teorije o rentama u poljodjelstvu. Došao je svome profesoru i, onako u strahu, rekao: ja te stvari ne razumijem. Profesor Dragičević je hladno odgovorio: A što vi mislite da ih ja razumijem?

Dopustite mi, želim kazati nekoliko riječi i o Adolfu Dragičeviću, akademiku, članu HAZU-a.

U zadnjoj fazi života bio je u neprestanim prijeporima s Akademijom. Javno se zalagao za njezino ukidanje u postojećemu obliku. Pledirao je da se Akademija, osnovana u devetnaestome stoljeću i zaokupljena svijetom rada i čovjekova iskorištavanja, hitno zamijeni akademijom novoga svijeta. Onako robustan, eruptivan i na svoj način revolucionaran, u nastupima je ponekad prelazio granice intelektualne tolerancije kako se u nas te granice obično shvaćaju, pa se zapleo u konfrontacije s pojedinim kolegama. Nije se mogao pomiriti s ležernošću s kojom očekujemo čudesnu budućnost svijeta. Učinilo mi se u jednom trenutku da je htio zaustaviti Zemlju i sići.

Premda je bio dugo u Akademiji, nismo ga dovoljno poznavali. Ljudi koji su u njegovo vrijeme vodili Akademiju nisu ga razumjeli. Srećom, većina akademika, posebice članova Razreda za društvene znanosti, djelovala je umno, smirujuće, pa se na kraju sve nekako umirilo sa zaključkom da ćemo, umjesto revolucionarnih promjena u Akademiji i osnivanja posebnoga razreda za futurologiju, utemeljiti znanstveno vijeće za proučavanje – kako je pojašnjavao akademik Dragičević – „informacijske budućnosti u kojoj će živjeti i djelovati sadašnji i sutrašnji mladi naraštaji". Otišao je s uvjerenjem da ćemo, eto, s tim vijećem zakoračiti u taj zastrašujuće čudesni cyber ili kiber svijet, kako hoćete, i pokloniti mu stanovitu pažnju. Nažalost, do sada nismo osnovali nikakvo vijeće za proučavanje budućnosti svijeta, ništa nismo učinili, dragi naš Ado.

Naposljetku, kakav je bio Adolf Dragičević kao čovjek?

U malome dalmatinskom Zaostrogu, 22. srpnja 2010., ispratili smo na vječni počinak akademika Adolfa Dragičevića, svoga kolegu, tajnik Razreda za društvene znanosti Tomislav Raukar i ja. Prije ukopa, na groblju uz crkvu Sv. Marije, govorili smo obojica. Kolega Raukar u ime Akademije. Uz obitelj i jednoga maloga Adu, unuka, bili su okupljeni brojni prijatelji i znanci, iz Zagreba, Splita, žitelji Makarskoga kraja, nekadašnji partizani, stari komunisti, ministri u vladama suvremene Hrvatske, hadezeovci i esdepeovci, liberali, u crkvenome obredu pokopa sudjelovala su tri u crkvi visokorangirana svećenika. U nijemoj tišini, svi su pognutih glava, tužni i ganuti, odali počast pokojniku. Gledao sam tu moju Hrvatsku na okupu i rekao: Ovako se ispraća častan čovjek koji je volio svoju zemlju u svim razdobljima.

BIBLIOGRAFIJA
AKADEMIKA ADOLFA DRAGIČEVIĆA

A. Knjige ili poglavlja

Potrebni rad i višak rada - kao kategorije klasnog društva i njihovo odumiranje u socijalizmu, Zagreb 1957.

Leksikon političke ekonomije, sv.1-2, Zagreb 1965.

Teorija i praksa socijalizma, Zagreb 1966.

Reforma i revolucija, Zagreb 1968.

Osnovi političke ekonomije, Zagreb 1973.

Osnovi političke ekonomije, 2. izd., Zagreb 1974.

Marksistička politička ekonomija, Zagreb 1976.

Pristup političkoj ekonomiji, Zagreb 1977.

Dva stoljeća političke ekonomije, Zagreb 1978.

Uvod u studij političke ekonomije, Zagreb 1979.

Aktualna politička ekonomija, Zagreb 1979.

Hrestomatija političke ekonomije, sv.1-2, Zagreb 1979.

Osnovi političke ekonomije, 3. izd., Zagreb 1980.

Ekonomsko oslobađanje rada, Zagreb 1981.

Ekonomska znanost i marksizam, Zagreb (Samobor) 1983.

Leksikon političke ekonomije, 2. izd., Zagreb 1983.

Kritika političke ekonomije, Zagreb 1984.

Uvod u studij političke ekonomije, 2. izd., Zagreb 1984.

Osnovi političke ekonomije, 4. izd., Zagreb 1984.

Vizija i zbilja - Marksizam i suvremenost, Zagreb 1986.

Formiranje političke ekonomije socijalizma, Rad 426/1986.

Razvoj ekonomske misli, Zagreb 1987.

Uvod u studij političke ekonomije, 3. izd., Zagreb 1987.

Osnovi političke ekonomije, 5. izd., Zagreb 1987.

Znanstveno-tehnološka revolucija i naš ekonomski i društveni razvoj, "Suvremeni ekonomski problemi", knjiga 8/1987.

Suton socijalizma, Zagreb 1988.

Uvod u studij političke ekonomije, 4. izd., Zagreb 1988.

Osnovi političke ekonomije, 6. izd., Zagreb 1988.

Kritika političke ekonomije, 2. izd., Zagreb (Samobor) 1988.

Suton socijalizma, 2. izd., Zagreb 1989.

Osnovi političke ekonomije, 7. izd., Zagreb 1989.

Kritika političke ekonomije, 3. izd. Zagreb (Samobor) 1990.

Vrijeme promjena - udruživanje i upravljanje na raskrižju, Zagreb (Samobor) 1990. Ekonomski leksikon, Zagreb 1991.

Politička ekonomija prijelaznog društva, Zagreb 1991.

Uvod u političku ekonomiju, Zagreb 1992.

Politička ekonomija informacijskog društva, Varaždin 1994.

Uvod u političku ekonomiju, 2. izd., Varaždin 1994.

Politička ekonomija, u zajednici sa S. Vranjicanom, Zagreb 1995.

Politička ekonomija, u zajednici sa S. Vranjicanom, 2. izd., Zagreb 1998.

Leksikon ekonomije i informatike, u zajednici s Draženom Dragičevićem, Zagreb 1999.

Doba kiberkomunizma - Visoke tehnologije i društvene promjene, u zajednici s Draženom Dragičevićem, Zagreb 2003.

Svjetski izazov Hrvatskoj: Četiri velike izgubljene bitke dovoljne da se izgubi rat za opstanak, Razlog, Zagreb, 2005.

B. Članci

Prilog diskusiji: Klasa ili kasta, Naša stvarnost, br. 3/1953.

Teorija profita u klasičnoj buržoaskoj političkoj ekonomiji, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 1-2/1955.

Francuski socijalisti utopisti o eksploataciji čovjeka po čovjeku, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 3-4/1955.

Bilješke uz najnoviji sovjetski udžbenik političke ekonomije, Naša stvarnost, br. 2/1956.

Vulgarne teorije profita, Ekonomski pregled, br.3/1956.

Rani engleski socijalisti o ekonomskoj reorganizaciji ljudskog društva, Ekonomski pregled, br. 4/1956.

Sitno seljačko gazdinstvo i takozvana "prvobitna socijalistička akumulacija", Pregled, br. 10/1956.

Ekonomski i socijalni aspekti alkoholizma - rezultati jedne ankete u Zagrebu, u zajednici s A. Matutinovićem i S. Pintarićem, Socijalna politika, br. 11-12/1956.

Radničke nadnice i činovničke plaće u socijalizmu, Naše teme, br. 1/1957.

Neki aspekti klasične marksističke koncepcije privredno proizvodnog i privredno neproizvodnog rada, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 2/1957.

Historijsko mjesto socijalizma u sistemu razvojnih etapa ljudskog društva, Naša stvarnost, br. 5/1957.

Prilog pitanju proizvodnog i neproizvodnog rada, Pregled, br. 5-6/1957.

Socijalistički preobražaj društva, Naša stvarnost, br. 7-8/1957.

O pojmu eksploatacije, Naše teme, br. 4-5/1957.

Pravo na rad i proizvod rada - u teoriji utopijskog i naučnog socijalizma i praksi suvremenog društva, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 3-4/1958.

Zakon razmjernosti u prelaznoj etapi - Planiranje i konkurencija, Naša stvarnost, br. 7-8/1959.

Perspektive našeg razvoja i novi društveni plan, Naše teme, br. 3/1961.

Ekonomska teorija planske privrede - Povodom istoimene knjige Branka Horvata, u zajednici sa Slobodanom Štamparom, Naše teme, br. 2/1962.

Društveno-ekonomski aspekti novog Ustava, Naša zakonitost, br. 7-8/1962.

Originalnost jedne ekonomske teorije, u zajednici sa Slobodanom Štamparom, Naše teme, br. 10/1962.

Problemi i perspektive ekonomskog sistema socijalističke Jugoslavije, Naše teme, br. 12/1962.

Piercy Ravenstone - prvi važniji kritičar vulgarne buržoaske političke ekonomije, Naše teme, br. 1/1965.

Radnička klasa i ekonomsko oslobađanje rada, Naše teme, br. 4/1965.

Poduzetnička struktura liberalnog socijalizma, Naše teme, br. 7/1965.

Raspodjela prema radu - teorijski osnovi i praktični problemi, Naše teme, br. 10/1966.

Ekonomska baza odmasovljavanja, Opredjeljenja, br. 12/1967.

Odnosi samoupravljanja i tržišna privreda, - Kritika jednog filozofskog stanovišta, Politička misao, br. 4/1967.

Djelovanje zakona vrijednosti u socijalističkoj robnoj proizvodnji, Naše teme, br. 5/1967.

Marxova ekonomska teorija i politička ekonomija socijalizma, Naše teme, br. 11/1967.

Ekonomska politika u sistemu samoupravljanja, Naše teme, br. 5/1968.

Proizvodnja i raspodjela dohotka, Naše teme, br. 7-8/1968.

Aktualnost Marxove ekonomske misli, Socijalizam, br. 9/1968.

Karl Marx i suvremena etapa naše revolucije, Gledišta, br. 8-9/1968.

Radnička klasa u industriji Zagreba, Naše teme, br. 9-10/1968.

Radnička klasa u socijalističkom preobražaju društva, Naše teme, br. 9-10/1968.

Položaj neposrednih proizvođača u industriji Zagreba, u zajednici s V. Mikecinom i S. Šajberom, Kulturni radnik, br. 1/1969.

Lenjin kao ekonomist, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 2/1970.

Uvjeti privređivanja i efikasnost samoupravljanja, Naše teme br. 2/1971.

Aktualna pitanja samoupravljanja, Naše teme, br. 3/1971.

Znanstveno tehnološka revolucija u razvijenim kapitalističkim zemljama i njen utjecaj na oblike ljudskog djelovanja, podruštvljenje rada i upravljanja te odnose među tim narodima i njihovim privredama, Kulturni radnik, br. 1/1973.

Aktualni problemi oslobađanja rada i njegova udruživanja i samoupravljanja na suvremenoj etapi našeg socijalističkog razvoja, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 2-3/1974.

Društveno biće radničke klase u procesu odumiranja države i razvoju samoupravne socijalističke zajednice, Naša zakonitost, br. 11-12/1975.

Radnička klasa i socijalistički preobražaj društva, Kulturni radnik, br. 1/1976.

Znanstveno-tehnička revolucija i aktualne društvene promjene, Pitanja, br. 5-6/1976.

Kritička i stvaralačka politička ekonomija, Kulturni radnik, br. 6/1976.

Temeljne suprotnosti udruženog rada i samoupravljanja, Kulturni radnik, br. 4/1977.

Dostignuća, problemi i perspektive udruženog rada i samoupravljanja, Kulturni radnik, br. 1/1978.

Predmet političke ekonomije, Kulturni radnik, br. 4/1978.

Klasična i vulgarna politička ekonomija, Politička misao, br. 4/1978.

Pristup suvremenom društvu, Kulturni radnik, br. 3/1979.

Metoda političke ekonomije, Kulturni radnik, br. 6/1979.

Aktualna politička ekonomija, Zbornik Trećeg programa Radio-Zagreba, br. 3/1979.

Politička ekonomija "novog industrijskog društva", Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 1-2/1979.

Korijeni promašaja i zaostajanja političke ekonomije, Kulturni radnik, br. 5/1979.

Kontroverzije o političkoj ekonomiji, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 3-4/1979.

Podrška i otpor krajnostima u kritici političke ekonomije, Kulturni radnik br. 2/1980.

Dogme i utopije u političkoj ekonomiji socijalističkog samoupravljanja, Kulturni radnik, br. 5/1980.

Stanje i zadaci naše političke ekonomije, Socijalizam, br. 9/1981.

Politička ekonomija i druge ekonomske nauke, Pregled, br. 1/1981.

Društvena reprodukcija kapitala i ekonomska kriza suvremenog kapitalizma, Pogledi, br. 2/1982.

Dijalektika proizvodnog rada, Opredjeljenja, br. 10/1982.

Marxovo shvaćanje oslobođenja rada, Socijalizam, br. 9/1982.

Ekonomska struktura prijelaznog društva, Ideje, br. 5/1982.

Otuđenje i oslobođenje rada, Pregled, br. 11-12/1982.

Stavovi i rasprave o predmetu političke ekonomije, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 3-4/1982.

Praksa razotuđenja, Argumenti, br. 3-4/1982.

Oblici i procesi samoupravljanja, Dometi, br. 4/1983.

Osporavanje i ignoriranje teorije i prakse oslobađanja rada, Naša zakonitost, br. 6/1983.

Prodor staljinizma u političku ekonomiju socijalizma, Politička misao, br. 2-3/1983.

Zastara kritike i embargo na filozofske tekstove, Naša zakonitost, br. 2/1984

Marksistička vizija budućeg društva i aktualna mikroelektronička revolucija, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 3-4/1984.

Od reformizma do ortodoksije u političkoj ekonomiji radničke klase, Opredjeljenja, br. 5/1985.

Od neutralne do angažirane i pragmatične građanske ekonomske nauke, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 4/1985.

Ekonomska teorija u službi apologetike, Ekonomski pregled, br. 9-10/1985.

Marksistička teorija i svijet visokih tehnologija, Kumrovečki zapisi, br. 4/1985.

Ekonomska teorija na tragu udruživanju i samoupravljanju, Pregled, br. 3/1985.

Građanska ekonomska misao na putu od teorije monopolističke konkurencije do teorije državne intervencije, Pravni vjesnik, br. 2-3/1985.

Podruštvljavanje upravljanja i treća tehnološka revolucija, u zborniku "Samoupravljanje i treća tehnološka revolucija", Beograd 1985.

Teorija znanstvenog socijalizma, Naša zakonitost, br. 10/1985.

Do velike privrede i natrag - Prilog raspravi o našoj maloj privredi, Naša zakonitost, br. 9/1985.

Nacionalne ekonomije, regionalne birokracije i temeljni historijski interes radničke klase, Naša zakonitost, br. 2/1986.

Preteče proleterske ekonomske misli, Pregled, br. 1/1986.

Neokantovske interpretacije marksističke teorije, Pregled, br. 2-3/1986.

Učinci i posljedice industrijske robotizacije, Naše teme, br. 1-2/1986.

Historijski materijalizam i znanstvena predviđanja, Zbornik Pravnog fakulteta, br. 2/1986.

Svijet na pragu robotičke revolucije, Opredjeljenja, br. 6/1986.

Korijeni i posljedice tehnološke stagnacije, Ekonomski pregled, br. 3-4/1986.

Komunistička ekonomska revolucija i strategija našeg tehnološkog i društvenog razvoja, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 3-4/1986.

Društvena reprodukcija i aktualna znanstveno-tehnološka revolucija, Ekonomski glasnik, br. 1-2/1986.

Praskozorje slobodne individualnosti, Naša zakonitost, br. 7-8/1986.

Naš sentimentalni utopijski socijalizam, Opredjeljenja, br. 10/1986.

Budućnost ekonomske znanosti, Naše teme, br. 9/1986.

Od revizionizma do antikomunizma, Dijalog, br. 4-5/1986.

Svjetska informatička revolucija, Politička misao, br. 2/1986.

Informacijska tehnologija i revolucioniranje suvremenog društva, Ekonomski pregled, br. 9-12/1986.

Predviđanja znanstvenog socijalizma, Politička misao, br. 3/1986.

Vlasništvo i nevlasništvo, Naša zakonitost, br. 4/1987.

Posljednji veliki predstavnici klasične buržoaske političke ekonomije, Ekonomski glasnik, br. 1-2/1987.

Početci političke ekonomije rada, Ekonomski pregled, br. 7-8/1987.

Ekonomska baza odmasovljavanja, Opredjeljenja, br. 12/1987.

Stečaj u modernom privređivanju, u zborniku "Sanacija i stečaj u organizaciji udruženog rada", Zagreb 1988.

Stvaralačko razgrađivanje socijalizma, Naša zakonitost, br. 1/1988.

Strategija našeg tehnološkog i društvenog revolucioniranja, Naše teme, br. 11/1987.

Materijalna osnova socijalističkog društva, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, god. 1988.

Građanski i komunistički individualizam, Naše teme, br. 6/1988.

Materijalna osnova komunizma (Četvrta tehnološka revolucija), Naša zakonitost, br. 7-8/1988.

Tehnološka revolucija i društvene promjene, Ekonomski vjesnik, br. 1/1988.

Dostignuća i perspektive znanstveno-tehnološke revolucije, Kulturni radnik, br. 1/1988.

Teorija i zbilja društvenog revolucioniranja, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 4/1988.

Zavisnost društvenih promjena od tehnološkog razvoja, Radničko samoupravljanje, br. 2/1988.

Društvene posljedice informatičke revoucije, Politička misao, br. 3/1988.

Povratak fantastičnoj budućnosti, Zbornik trećeg programa radio Zagreba, br. 21-22/1988.

Uspon i kraj masovnog društva i socijalne države, Zbornik trećeg programa radio Zagreba, br. 20/1988.

Temelji i oblici društvenog revolucioniranja, Opredjeljenja, br. 9/1988.

Porijeklo, priroda i perspektiva ekonomskog vlasništva, Opredjeljenja, br. 6/1989.

Osnovne suprotnosti socijalističkog kolektivizma i povijesni procesi njihova razgrađivanja, Naša zakonitost, br. 4/1989.

Aktualna informatička revolucija i perspektive udruženog rada i samoupravljanja, Pregled, br. 11-12/1989.

Socijalni aspekti računarsko-informatičke tehnologije, zbornik "Tehnologija i razvoj", Beograd 1989.

Svjetska privreda u devedesetim godinama, Pregled, br. 1-2/1990.

Ozbiljenje Marxovih znanstvenih predviđanja, Suvremeni ekonomski problemi, sv. 10/1990.

Dostignuća i perspektive svjetske privrede, Suvremeni ekonomski problemi, sv. 11/1990.

Znanstveno predviđanje i ozbiljenje svjetske privrede, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 4/1990.

Povratak marksističkim temama, Pregled, br. 11-12/1990.

Poduzetnička funkcija i informacijsko doba, Suvremeni ekonomski problemi, br. 1/1992.

Temelji hrvatske tehnološke i ekonomske sutrašnjice, Financijska praksa, br. 1/1993.

Znanstveno predviđanje društvenih promjena, Suvremeni ekonomski problemi, br. 1/1994-

Strategija ekonomskog razvoja u doba permanentnog tehnološkog revolucioniranja, Ekonomija, br. 4/1999.

Znanost, obrazovanje i znanje u postmodernom razvoju Hrvatske, Ekonomija br. 1/2003.

Mozak postaje najvažniji čimbenik proizvodnje, Privredni vjesnik, 2003.

Internacionalna sloboda - zemlji svoj!, Feral Tribune, 25. listopada 2003.

Spremni za dolazak komunizma?, Slobodna Dalmacija, 11.10.2003.

C. Pregledni članci

Owenovi eksperimenti za preuređenje ljudskog društva, Pregled br. 11-12/1958.

Na marginama trećeg izdanja sovjetskog udžbenika političke ekonomije, Naše teme, br. 2/1959.

Osnove društveno-ekonomskog sistema socijalističke Jugoslavije, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 2-4/1963.

Značajno djelo proleterske političke ekonomije - Prilog povijesti socijalističke ekonomske misli, Naše teme, br. 10/1963.

Stavovi i mišljenja o radničkoj klasi u socijalizmu, Naše teme, br. 9-10/1968.

Tko i što ograničava privrednu reformu? Naše teme, br. 10/1963.

Interdisciplinarna suradnja sociologije i političke ekonomije, Kulturni radnik, br. 1/1971.

Udruženi rad i samoupravljanje oslobođene radničke klase, Kulturni radnik, br. 3/1975.

Povijest nastajanja Marxova "Kapitala", Kulturni radnik, br. 4/1976.

Dva stoljeća političke ekonomije, Kulturni radnik, br. 3 i 4/1976.

Drugi izvještaj Rimskog kluba o budućnosti čovječanstva, u zajednici s V. Mikecinom, Kulturni radnik, br. 5/1976.

Bogati i najbogatiji Amerikanci, Kulturni radnik, br. 3/1977.

Marxov pristup političkoj ekonomiji, Politička misao, br. 4/1979.

Svijet na pragu robotičke revolucije, Opredjeljenja, br. 6/1986.

Svjetska informatička revolucija, Politička misao, br. 2/1986.

Znanstveno-tehnološka revolucija u funkciji našeg ekonomskog i društvenog revolucioniranja, Aktuelne teme, br. 2/1987.

Predviđanja znanstvenog socijalizma, Politička misao, br. 3/1988.

Znanstveno-tehnološka revolucija i razvoj suvremenog društva, Marksističko obrazovanje, br. 2-3/1988.

Društveni aspekti računalom integrirane proizvodnje, u zborniku "Dani plastičara i gumaraca", Zagreb 1988.

Tehnološka, ekonomska i socijalna revolucija, Informator, 7.-18. svibnja 1988.

Osnovni elementi Marxove ekonomske teorije, Nastava povijesti, br. 3-4/1988.

Do društvenog vlasništva i natrag, Informator, 8.-22. travnja 1989.

Suton socijalizma, Novi izbor, 16. i 30. studenog 1989.

Ekonomske i društvene prilike druge polovine devetnaestog stoljeća, Makarski zbornik, br. 2/1989.

Svjetska ekonomska revolucija i naša privredna reforma, Nastava povijesti, br. 4/1989.

Nužne gospodarske reforme, u Zborniku radova 45. obljetnice Kongresa kulturnih radnika Hrvatske, Zagreb 1989.

Globalizacija svjetske privrede, Informator, 2.-13. lipnja 1990.

Budućnost hrvatskog gospodarstva, Kačić, sv. 25/1993.

Znanost, obrazovanje i znanje u postmodernom ekonomskom razvoju Hrvatske, Znanstveni skup Promjene u sustavu javnih prihoda, HAZU 27. ožujka 2003.

Hrvatsko gospodarstvo i društvo na početku 21. stoljeća - Uzroci zaostajanja i mogućnosti razvoja, izlaganje na okruglom stolu O uzrocima zaostajanja i mogućnostima napredovanja hrvatskog gospodarstva, HAZU, 16. lipnja 2005.

Teorija znanstvenog komunizma, Priča o bauku manifesta, Ekonomija/Economics, 2008., str. 605-621.

Marksizam i komunizam - Vizija i zbilja bez alternative, Marksizam i komunizam, Savez društava "Josip Broz Tito", Zagreb, 2010.

D. Ostali tekstovi

Život, misao i djelatnost Roberta Owena, uvodna studija u knjizi: Robert Owen, "Novi pogled na društvo", Zagreb 1958.

Zakon vrijednosti i cijene kao regulatori privređivanja i primarne raspodjele u sistemu samoupravljanja, planiranja i tržišta, u knjizi "Metode obračuna u privrednim organizacijama u uvjetima neposrednog radničkog samoupravljanja", Zagreb 1967.

Radnička klasa u socijalističkom preobražaju društva, u knjizi "Radnička klasa u socijalizmu", Zagreb 1968.

Samoupravna ekonomska formacija i politička struktura, u knjizi "Godišnjak organa upravljanja", Zagreb 1969.

Galbraithova analiza zrelih korporacija, pogovor knjizi: J.K. Galbraith, "Nova industrijska država", Zagreb 1969.

Lasalizam, Naše teme, br. 3/1970.

Politička ekonomija i problemi socijalističkog razvitka, u knjizi "Samoupravna socijalistička škola", Zagreb 1970.

Kapitalizam na izmaku, pogovor knjizi, "Promjene u suvremenom razvijenom kapitalizmu", sv. 1-2, Beograd 1973.

Kako i zašto čitati "Kapital", pogovor knjizi: K. Marx, "Kapital - izbor", u zajednici s V. Mikecinom, Zagreb 1975.

Klasična i suvremena marksistička politička ekonomija, u knjizi "Prilozi teoriji i praksi privrednog razvoja Jugoslavije", Zagreb 1977.

Optimistička vizija budućnosti, pogovor knjizi: H. Kahn, "Slijedećih 200 godina", Zagreb 1977.

Internacionala kapitala, pogovor knjizi: M. Dockés, "Internacionala kapitala", Zagreb 1977.

Povijest novca, pogovor knjizi: J. K. Galbraith, "Novac", Zagreb 1978.

Buduće društvo, predgovor knjizi: K. Marx, "Buduće društvo", Zagreb 1979.

Transnacionalna poduzeća, pogovor knjizi: Barnet-Müller, "Globalni zahvat", u zajednici s Z. Baletićem, Zagreb 1979.

Budućnost svijeta, pogovor knjizi Freeman-Jahoda, "Budućnost svijeta", Zagreb 1980.

Novi međunarodni ekonomski poredak, u knjizi "Struktura svjetske privrede i novi međunarodni ekonomski poredak", Zagreb 1983.

Robotička revolucija, pogovor knjizi: P.B. Scot, "Robotička revolucija", Zagreb 1987.

Nacionalno i socijalno u Pavlinovića i u njegovo doba, u knjizi "Mihovil Pavlinović u politici književnosti", Zagreb 1990.

Priredio:
Gordan Družić

SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA

ADOLF DRAGIČEVIĆ
1924. – 2010.

Nakladnik
HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
Zrinski trg 11, Zagreb

Za nakladnika
Akademik Pavao Rudan, glavni tajnik

Tehnički urednik
Ranko Muhek

Lektorica
Suzana Jukić

Naklada
200 primjeraka

Tisak
Tiskara Zelina d.d.

ISBN 978-953-154-111-4